

รูปแบบการเสริมพลังอำนาจของแรงงานนอกระบบสูงอายุดต่อการส่งเสริมการมีรายได้ และการมีงานทำขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดอ่างทอง

A Model for Empowering Informal Elderly Workers to Promote Careers and Generate Income in Local Administrative Organizations, Ang Thong Province

กมลวรรณ วรรณนัง*

Kamonwan Wanthanang

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13000

Faculty of Humanities and Social Sciences, Phranakhon Si Ayutthaya Rajabhat University,

Phranakhon Si Ayutthaya 13000 Thailand

*Corresponding author E-mail: duean_2520@hotmail.com

(Received: January 2 2025; Revised: March 13 2025; Accepted: March 13 2025)

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพและปัญหาของการเสริมพลังอำนาจของแรงงานนอกระบบสูงอายุดต่อการส่งเสริมการมีรายได้และการมีงานทำขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น 2) ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการเสริมพลังอำนาจของแรงงานนอกระบบสูงอายุดต่อการส่งเสริมการมีรายได้และการมีงานทำขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และ 3) พัฒนารูปแบบการเสริมพลังอำนาจของแรงงานนอกระบบสูงอายุดต่อการส่งเสริมการมีรายได้และการมีงานทำขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นการวิจัยผสานวิธี การวิจัยเชิงคุณภาพ กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น นักพัฒนาชุมชน และผู้นำชุมชน จำนวน 21 คน สุ่มแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสัมภาษณ์ และคำถามการสนทนากลุ่ม วิเคราะห์ข้อมูลเป็นการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา การวิจัยเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ แรงงานนอกระบบสูงอายุดในจังหวัดอ่างทอง จำนวน 400 คน สุ่มแบบบังเอิญ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถาม การวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ กำหนดระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ .05

ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพและปัญหาการเสริมพลังอำนาจของแรงงานนอกระบบสูงอายุดต่อการส่งเสริมการมีรายได้และการมีงานทำขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ได้แก่ สร้างแรงจูงใจในการสร้างรายได้ จัดหางานที่เหมาะสมให้ ฝึกอบรมอาชีพ ส่งเสริมการรวมกลุ่มอาชีพ และสนับสนุนเงินทุนและวัสดุอุปกรณ์ ปัญหาที่พบ ได้แก่ ผู้สูงอายุบางส่วนขาดแรงจูงใจในการเรียนรู้และพัฒนาทักษะใหม่ ผู้สูงอายุบางส่วนมีปัญหาด้านสุขภาพ การรวมกลุ่มอาชีพขาดความยั่งยืน ขาดจำกัดด้านเงินทุน วัสดุอุปกรณ์ และเทคโนโลยี ในการประกอบอาชีพ และข้อจำกัดด้านช่องทางการจัดจำหน่าย 2) แรงจูงใจของผู้สูงอายุ ภาวะผู้นำของผู้บริหาร และความเข้มแข็งชุมชนสามารถอธิบายการผันแปรของการเสริมพลังอำนาจแก่แรงงานนอกระบบสูงอายุดต่อการส่งเสริมการมีรายได้และการมีงานทำ ได้ระดับปานกลาง และ 3) รูปแบบการเสริมพลังอำนาจแก่แรงงานนอกระบบสูงอายุดต่อการส่งเสริมการมีรายได้และการมีงานทำขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (EFSC) ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ และ 4 ปัจจัยแห่งความสำเร็จ องค์ประกอบ ได้แก่ การเสริมสร้าง การอำนวยความสะดวก การสนับสนุน และการให้ความร่วมมือ และปัจจัยแห่งความสำเร็จ ได้แก่ แรงจูงใจ ภาวะผู้นำ การบริหารจัดการ และความเข้มแข็งของชุมชน

คำสำคัญ : การเสริมพลังอำนาจ; แรงงานนอกระบบสูงอายุด; การมีรายได้และการมีงานทำ

Abstract

The purposes of this research were to 1) examine the context and challenges in empowering informal elderly workers to promote careers and generate income in local administrative organizations, 2) identify the factors influencing the empowerment of informal elderly workers in these organizations, and 3) develop an empowerment model for informal elderly workers aimed at career promotion and income generation. The study employed a mixed-method approach. For the qualitative research, 21 key informants, including local administrators, community developers, and community leaders, were selected using purposive sampling. Data were collected through interviews and focus groups and analyzed using content analysis. For the quantitative research, 400 informal elderly workers in Ang Thong were selected through accidental sampling. A questionnaire was used as the research instrument, and statistical analyses included percentage, mean, standard deviation (S.D.), and multiple regression analysis. Statistical significance was set at .05 level.

The findings revealed the follows: 1) the empowerment of informal elderly workers significantly affected career promotion and income generation in local administrative organizations. Key influence factors included financial incentive, suitable career, career training, occupationally collaborative, funding access, and material support. However, several challenges were identified, such as a lack of learning motivation and new skill, health problems, unsustainable occupational, and limitations in financial resources, materials, career-related technology, and distribution channels; 2) The motivation of elderly workers, executive leadership, and community strength moderately influenced the empowerment of informal elderly workers in career promotion and income and generation, and 3) a model for empowering of informal elderly workers in local administrative organizations in Ang Thong province (EFSC) was developed. It comprises four key components: Enhancement, Facilitation, Support, and Collaboration, along with four success factors: Motivation, Leadership, Management and Community Strength.

Keywords : Empowerment; Informal Elderly Workers; Promoting Career and Generating Income

บทนำ

การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรผู้สูงอายุเป็นประเด็นที่มีความท้าทายต่อประเทศไทยเพราะส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจและสังคม ทั้งนี้พบว่ามีการเพิ่มขึ้นของประชากรสูงวัยอย่างต่อเนื่อง ในขณะที่ประชากรวัยเด็กและวัยแรงงานลดลงทำให้ส่งผลกระทบต่อด้านต่าง ๆ ได้แก่ สัดส่วนของคนวัยทำงานต่อผู้สูงอายุจะทยอยลดลงเรื่อย ๆ ทำให้ฐานภาษีของประเทศแคบลงส่งผลต่อการจัดเก็บรายรับจากภาษีเงินได้ของภาครัฐที่จะนำมาใช้จ่ายในการพัฒนาประเทศลดลง ในขณะที่ค่าใช้จ่ายในการจัดสวัสดิการแก่ผู้สูงอายุเพิ่มขึ้น เช่น เงินสงเคราะห์ผู้สูงอายุ ค่ารักษาพยาบาล เป็นต้น กำลังแรงงานที่เป็นปัจจัยทางการผลิตลดลงเกิดภาวะการขาดแคลนแรงงาน และประชากรวัยแรงงานมีแนวโน้มต้องรับภาระเลี้ยงดูประชากรวัยสูงอายุเพิ่มขึ้น (กรมกิจการผู้สูงอายุ, 2563)

ดังนั้นการให้แรงงานสูงอายุที่ยังมีศักยภาพได้มีโอกาสที่จะทำงานต่อช่วยบรรเทาปัญหาของการพึ่งพิงได้ในระดับหนึ่ง ปัจจุบันประเทศไทยมีกลุ่มผู้สูงอายุที่เป็นแรงงานนอกระบบส่วนหนึ่งซึ่งสำนักงานสถิติแห่งชาติ (2563) ได้นิยามว่า แรงงานนอกระบบหมายถึงผู้มีงานทำที่ไม่ได้รับความคุ้มครอง หรือไม่มีหลักประกันทางสังคมจากการทำงาน จากการศึกษาของสำนักงานสถิติแห่งชาติ (2563) พบว่าแรงงานนอกระบบ กลุ่มใหญ่ยังเป็นผู้ที่ไม่มีการศึกษา และต่ำกว่าประถมศึกษา รองลงมาเป็นระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษาตอนต้น มัธยมศึกษาตอนปลาย และอุดมศึกษา และเมื่อพิจารณาถึงอายุ พบว่า แรงงานนอกระบบส่วนใหญ่มีอายุ 60 ปีขึ้นไป ประมาณ 4.1 ล้านคน คิดเป็นร้อยละ 20 ของจำนวนแรงงานนอกระบบทั้งหมดของประเทศ

ประเทศไทยให้ความสำคัญกับการส่งเสริมและสนับสนุนการมีงานทำของผู้สูงอายุ เห็นได้จากรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 ในหมวด 3 สิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทย มาตรา 48 วรรคสอง บุคคลซึ่งมีอายุเกินหกสิบปีและไม่มียารายได้เพียงพอแก่การยังชีพ และบุคคลผู้ยากไร้ย่อมมีสิทธิได้รับความช่วยเหลือที่เหมาะสมจากรัฐ ตามที่กฎหมายบัญญัติ และหมวด 6 แนวนโยบายแห่งรัฐ มาตรา 71 3) สิทธิผู้สูงอายุ (มาตรา 11) ผู้สูงอายุมีสิทธิได้รับการคุ้มครอง การส่งเสริมและการสนับสนุนในด้านต่าง ๆ (3) การประกอบอาชีพหรือฝึกอาชีพที่เหมาะสม แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564) ในยุทธศาสตร์การสร้างความเป็นธรรมและลดความเหลื่อมล้ำในสังคม และแผนยุทธศาสตร์กรมกิจการผู้สูงอายุ 20 ปี พ.ศ. 2561-2580 เป้าประสงค์ที่ 2 พัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุและเตรียมความพร้อมคนทุกวัย ผู้สูงอายุได้รับการพัฒนาศักยภาพ ส่งเสริมให้มีงานทำ มีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคมผ่านเครือข่ายและกลไกในระดับพื้นที่ และคนทุกวัยมีการเตรียมความพร้อมก่อนเข้าสู่วัยสูงอายุ

เมื่อศึกษาข้อมูลแรงงาน พ.ศ. 2564 ของจังหวัดอ่างทองพบว่า มีจำนวนทั้งหมด 128,642 คน แบ่งเป็นแรงงานในระบบจำนวน 71,107 คน และแรงงานนอกระบบจำนวน 57,536 คน พบว่ามีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป หรือเป็นวัยสูงอายุที่ยังสามารถทำงานได้ 17,201 คน คิดเป็นร้อยละ 29.9 ของจำนวนแรงงานระบบทั้งหมด (สำนักงานสถิติจังหวัดอ่างทอง, 2564) โดยส่วนใหญ่ทำงานนอกภาคเกษตรมากกว่าทำงานในภาคเกษตร ซึ่งสถานการณ์โครงสร้างประชากรกลุ่มผู้สูงอายุในจังหวัดอ่างทองมีแนวโน้มสูงขึ้น ทำให้ต้องมีการเตรียมความพร้อมในด้านสวัสดิการของผู้สูงอายุ เช่น รายจ่าย ด้านสุขภาพ เบี้ยยังชีพ ที่อยู่อาศัย เป็นต้น ดังนั้นในแผนพัฒนาจังหวัดอ่างทอง (พ.ศ. 2566-2570) (สำนักงานจังหวัดอ่างทอง, 2564) จึงกำหนดประเด็นการพัฒนาที่ 1 พัฒนาเมืองน่าอยู่ ส่งเสริมมั่นคง และเป็นสุข โดยได้ให้ความสำคัญต่อผู้สูงอายุ ให้ได้รับการพัฒนาศักยภาพและได้รับการดูแลมากขึ้น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นหน่วยทางการปกครองขนาดเล็กที่มีอยู่ทั่วประเทศ ซึ่งมีความใกล้ชิดประชาชนมากที่สุด ตามพระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 ให้ความเห็นชอบการถ่ายโอนภารกิจต่าง ๆ ด้านงานส่งเสริมคุณภาพชีวิตงานสวัสดิการสังคม การสังคมสงเคราะห์ พัฒนาคุณภาพชีวิต เด็ก สตรี คนชรา ผู้ด้อยโอกาส ดังนั้นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจึงเป็นหน่วยงานที่สำคัญในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในเขตพื้นที่ ทั้งนี้การศึกษาของ ฤชงค์ เสนานุช และธนาชัย สุนทรอนันตชัย (2561) ได้ให้ข้อเสนอแนะว่าองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรส่งเสริมอาชีพให้กับผู้สูงอายุทั้งในลักษณะของรวมกลุ่มกัน และรายบุคคล โดยต้องคำนึงถึงความต้องการของผู้สูงอายุ ภูมิปัญญา และบริบทของแต่ละพื้นที่ ทั้งนี้ควรเน้นการส่งเสริมในการจัดหาทรัพยากรต่าง ๆ ในประกอบอาชีพ เน้นการหาคำความรู้ในการประกอบอาชีพ และส่งเสริมให้มีตลาดหรือจัดหาตลาดในการจำหน่ายสินค้าต่าง ๆ เพื่อก่อให้เกิดรายได้

กลุ่มผู้สูงอายุจึงกลายเป็นทรัพยากรบุคคลที่มีความสำคัญมากขึ้นในโลกของการทำงาน และจำเป็นที่จะต้องสนับสนุน และวางแนวทางการทำงานให้เหมาะสมกับศักยภาพของผู้สูงอายุ (ธนยศ สุมาลย์โรจน์ และชานานมูฮิบะตุตดิน นอจิ สุขใส, 2558) ผู้วิจัยตระหนักถึงความสำคัญนี้ซึ่งจากการศึกษาพบว่า การเสริมพลังอำนาจถือเป็นกระบวนการหนึ่งที่ช่วยให้แรงงานนอกระบบสูงอายุตระหนักในคุณค่าของตนเอง มีความเชื่อมั่นในตนเอง สามารถดำเนินงานและแก้ปัญหาต่างๆ ด้วยตนเอง ซึ่งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดอ่างทองมีการดำเนินการในหลากหลายลักษณะ ดังนั้นการวิจัยนี้จึงมุ่งศึกษารูปแบบการเสริมพลังอำนาจของแรงงานนอกระบบสูงอายุต่อการส่งเสริมการมีรายได้และการมีงานทำขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดอ่างทอง เพื่อวิเคราะห์ และสังเคราะห์องค์ความรู้ใหม่ที่สามารถไปประยุกต์ใช้ได้ ก่อให้เกิด

การเพิ่มรายได้และการมีงานทำของแรงงานนอกระบบสูงอายุ ลดการพึ่งพาครอบครัว สามารถพึ่งพาตนเองและดำรงชีวิตอยู่ในสังคมด้วยความรู้สึกมีคุณค่าและมีความสุข

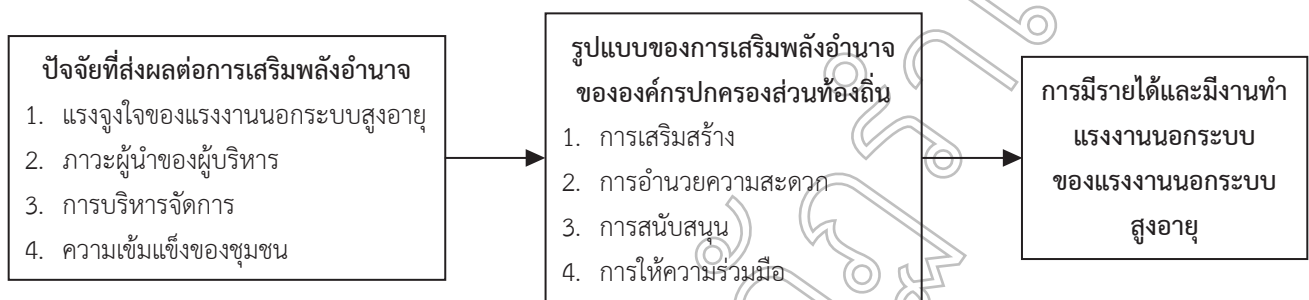
วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพและปัญหาของการเสริมพลังอำนาจของแรงงานนอกระบบสูงอายุต่อการส่งเสริมการมีรายได้และการมีงานทำขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดอ่างทอง
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการเสริมพลังอำนาจของแรงงานนอกระบบสูงอายุต่อการส่งเสริมการมีรายได้และการมีงานทำขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดอ่างทอง

3. เพื่อพัฒนารูปแบบการเสริมพลังอำนาจของแรงงานนอกระบบสูงอายุต่อการส่งเสริมการมีรายได้และการมีงานทำขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดอ่างทอง

กรอบแนวคิดการวิจัย

กรอบแนวคิดการวิจัยพัฒนาจากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ แนวคิดการเสริมพลังอำนาจของ Stewart (1994), แนวคิดภาวะผู้นำของ สุพจน์ ประไพเพชร และคณะ (2566) แนวคิดแรงจูงใจของ Maslow (วิเชียร วิทย์อุดม, 2554) แนวคิดการบริหารจัดการของ เนตรพัฒนา ยาวีราช (2560) และแนวคิดความเข้มแข็งของชุมชนของ สุกัญญา มีสกุลทอง (2566)

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ประกอบด้วย

การวิจัยเชิงคุณภาพ ประชากร มี 2 กลุ่ม ดังนี้ กลุ่มที่หนึ่ง เป็นผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหรือนักพัฒนาชุมชนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จำนวน 65 คน กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ตัวแทนผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหรือนักพัฒนาชุมชนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น อำเภอละ 2 คน 7 อำเภอ รวม 14 คน ใช้การสุ่มเจาะจง และกลุ่มที่สองเป็นผู้นำองค์กรชุมชนที่เป็นผู้สูงอายุจาก 7 อำเภอ กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้นำองค์กรชุมชนที่เป็นผู้สูงอายุอำเภอละ 1 คน 7 อำเภอ รวม 7 คน ใช้การสุ่มแบบเจาะจง

การวิจัยเชิงปริมาณ เนื่องจากไม่มีข้อมูลจำนวนประชากรที่เป็นแรงงานนอกระบบสูงอายุทั้งหมดในจังหวัดอ่างทอง ผู้วิจัยจึงนำข้อมูลจำนวนผู้สูงอายุในจังหวัดอ่างทอง 62,699 คน มาใช้ในการวิจัย และกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 400 คน ตามสูตรของยามานะ โดยการสุ่มแบบสัดส่วนตามจำนวนประชากรผู้สูงอายุในจังหวัดอ่างทอง ของอำเภอ 7 อำเภอ ได้แก่ อำเภอเมือง อำเภอวิเศษชัยชาญ อำเภอป่าโมก อำเภอแสวงหา อำเภอไชโย และอำเภอสามโก้ รวมเป็น 400 คน หลังจากนั้นผู้วิจัยใช้การสุ่มแบบเจาะจงเฉพาะผู้สูงอายุที่เป็นแรงงานนอกระบบ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย

การวิจัยเชิงคุณภาพ ได้แก่ แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง เพื่อศึกษาสภาพและปัญหาเสริมพลังอำนาจแก่แรงงานนอกระบบสูงอายุ และปัจจัยที่ส่งผลต่อเสริมพลังอำนาจแก่แรงงานนอกระบบสูงอายุต่อการส่งเสริมการมีรายได้และการมีงานทำขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดอ่างทอง และคำถามการสนทนากลุ่ม เพื่อพัฒนารูปแบบเสริมพลังอำนาจแก่แรงงานนอกระบบสูงอายุต่อการส่งเสริมการมีรายได้และการมีงานทำขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดอ่างทอง

การวิจัยเชิงปริมาณ ได้แก่ แบบสอบถามเรื่องรูปแบบเสริมพลังอำนาจของแรงงานนอกระบบสูงอายุต่อการส่งเสริมการมีรายได้และการมีงานทำขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดอ่างทอง

การวิเคราะห์ข้อมูล ประกอบด้วย

การวิจัยเชิงคุณภาพ เป็นการวิเคราะห์เนื้อหาและจัดหมวดหมู่ (Content Analysis) ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ และการสนทนากลุ่ม และมีการตรวจสอบสามเส้า (Triangulation) เพื่อเปรียบเทียบข้อค้นพบในการวิจัยจากมุมมองที่แตกต่างกัน

การวิจัยเชิงปริมาณ ประกอบด้วย สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ความถี่ (Frequency) ร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และ

ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) และสถิติเชิงอนุมาน ได้แก่ การวิเคราะห์การวิเคราะห์ความถดถอยแบบพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) โดยมีการนำข้อมูลมาตรวจสอบ ปัญหา Multicollinearity และกำหนดนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .05

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 1 เพื่อศึกษาสภาพและปัญหาของการเสริมพลังอำนาจของแรงงานนอกระบบสูงอายุต่อการส่งเสริมการมีรายได้และการมีงานทำขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดอ่างทอง พบว่า

ในมุมมองของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น นักพัฒนาชุมชนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดอ่างทอง องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้ดำเนินการกิจกรรม ได้แก่ การฝึกอบรม อาชีพเพื่อเพิ่มทักษะความรู้ใหม่เกี่ยวกับการทำงาน การสนับสนุนเงินทุนและวัสดุอุปกรณ์สำหรับประกอบอาชีพ การส่งเสริมอาชีพเสริม ที่เป็นการเพิ่มรายได้ และการส่งเสริมการรวมกลุ่มอาชีพแก่ผู้สูงอายุ จัดหาช่องทางการตลาดให้แก่กลุ่มอาชีพ การสร้างแรงจูงใจส่วนใหญ่ เริ่มจากการรวมกลุ่มแรงงานนอกระบบสูงอายุ หรือจัดตั้งชมรม ผู้สูงอายุ หรือโรงเรียนผู้สูงอายุแล้วจึงจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมการมีรายได้และการมีงานทำ โดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สนับสนุน หรืออำนวยความสะดวกสิ่งต่าง ๆ เช่น วิทยากร วัสดุอุปกรณ์ งบประมาณ สถานที่ เป็นต้น นอกจากนี้้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ยังได้ร่วมมือกับเครือข่ายจากหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน ในการพัฒนาแรงงานนอกระบบสูงอายุ ในรูปแบบการจัดหาวิทยากรมาให้ความรู้ การสนับสนุนงบประมาณ ตัวอย่างข้อมูลการสัมภาษณ์

“...การสร้างแรงจูงใจก่อนอื่นเน้นเรื่องของ สุขภาพก่อน ให้ผู้สูงอายุสุขภาพดี มีร่างกายแข็งแรง ทางองค์กรมองเห็นเรื่องสุขภาพของผู้สูงอายุ มองว่า เป็นสิ่งสำคัญ จึงสามารถทำงาน มีรายได้ แล้วจึง พัฒนาอาชีพหรือการต่อยอดผลิตภัณฑ์...” (ผู้ให้ ข้อมูลคนที่ 4, การสื่อสารส่วนบุคคล, 3 พฤษภาคม 2567)

ปัญหาการเสริมพลังอำนาจแก่แรงงานนอกระบบสูงอายุ ต่อการส่งเสริมการมีรายได้และการมีงานทำขององค์กรปกครอง ส่วนท้องถิ่นจังหวัดอ่างทอง ได้แก่ ผู้สูงอายุบางส่วนขาดแรงจูงใจ ในการเข้าร่วมกิจกรรม มีสุขภาพไม่แข็งแรง การเดินทางไม่สะดวก องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นพบว่า งบประมาณไม่เพียงพอ และ ผลิตภัณฑ์ขาดช่องทางการตลาดในการจัดจำหน่าย และปัจจัย ที่ส่งผลต่อการเสริมพลังอำนาจแก่แรงงานนอกระบบสูงอายุ ได้แก่

แรงจูงใจของผู้สูงอายุ ภาวะผู้นำของผู้บริหาร การบริหารจัดการ ทรัพยากรขององค์กร ความเข้มแข็งของผู้นำชุมชน/ชุมชน/ชมรม ผู้สูงอายุ/กลุ่มอาชีพ และเครือข่ายความร่วมมือ ตัวอย่างข้อมูลการ สัมภาษณ์

“...ในฐานะเป็นนายกที่มองเห็นถึงการพบเจอ ปัญหา คือ ตลาด แหล่งตลาดที่จะกระจายสินค้า ที่หน่วยงานต่าง ๆ มาให้ความรู้หรือให้อาชีพ ขาด ตลาดที่จะรองรับ ทำให้เสียกำลังใจ...” (ผู้ให้ข้อมูล คนที่ 1, การสื่อสารส่วนบุคคล, 3 พฤษภาคม 2567)

ในมุมมองของผู้นำองค์กรชุมชนที่เป็นผู้สูงอายุ เห็นว่า ควรสร้างแรงจูงใจเพื่อส่งเสริมให้แรงงานนอกระบบสูงอายุมีรายได้ หรือมีงานทำขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เห็นว่าองค์กรปกครอง ส่วนท้องถิ่นส่วนใหญ่เริ่มจากการตั้งชมรมผู้สูงอายุหรือโรงเรียน ผู้สูงอายุ แล้วจึงจัดกิจกรรมการส่งเสริมการมีรายได้และการมีงานทำ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นส่วนใหญ่จัดสรรงบประมาณเพื่อพัฒนา แรงงานนอกระบบสูงอายุในลักษณะของโครงการต่าง ๆ เพื่อพัฒนา อาชีพ ปัญหาการเสริมพลังอำนาจเห็นว่า การพัฒนาผลิตภัณฑ์ ต่าง ๆ ขาดตลาดในการจัดจำหน่าย ทำให้กลุ่มอาชีพไม่ยั่งยืน และ การพัฒนาผลิตภัณฑ์บางประเภทจำเป็นต้องมีเครื่องจักรหรือ เทคโนโลยีต่าง ๆ มาใช้ในการผลิต ซึ่งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ไม่สามารถสนับสนุนได้ ตัวอย่างข้อมูลการสัมภาษณ์

“...มีการสร้างแรงจูงใจโดยการนำกำไรจากการขาย สินค้าได้ มาจัดสรรให้แก่สมาชิก กลุ่มประสบ ความสำเร็จในการจัดทำผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ ได้เสีย ตอบแทนจากลูกค้าเป็นอย่างดี พอมีกำไร ก็มีกำลังใจ ทำต่อ...” (ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 15, การสื่อสารส่วนบุคคล, 16 กรกฎาคม, 2567)

วัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 2 เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อ การเสริมพลังอำนาจของแรงงานนอกระบบสูงอายุต่อการส่งเสริม การมีรายได้และการมีงานทำขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดอ่างทอง พบว่า

สภาพเสริมพลังอำนาจของแรงงานนอกระบบสูงอายุ ต่อการส่งเสริมการมีรายได้และการมีงานทำขององค์กรปกครอง ส่วนท้องถิ่นจังหวัดอ่างทองจากแบบสอบถาม พบว่า ข้อมูลทั่วไป ของกลุ่มตัวอย่างจำนวน 400 คน ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง อายุ 60-67 ปี มีสภาพภาพสมรส พักอาศัยอยู่กับครอบครัว (บุตร/หลาน) ประกอบอาชีพเกษตร/ประมง ส่วนใหญ่มีโรคประจำตัว เป็นโรค ความดันโลหิตสูง และเหตุผลในการหารายได้เพื่อหารายได้เลี้ยง ตนเองและครอบครัว

ตารางที่ 1 ภาพรวมค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานปัจจัยการเสริมพลังอำนาจแก่แรงงานนอกระบบสูงอายุต่อการส่งเสริมการมีรายได้และการมีงานทำขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดอ่างทอง

ปัจจัยการเสริมพลังอำนาจแก่แรงงานนอกระบบสูงอายุ ต่อการส่งเสริมการมีรายได้และการมีงานทำ	ระดับปัจจัยการเสริมพลังอำนาจ		
	$\bar{X}$	S.D.	การแปลผล
ด้านแรงจูงใจของผู้สูงอายุ	4.47	.519	มากที่สุด
ด้านภาวะผู้นำของผู้บริหาร	4.49	.511	มากที่สุด
ด้านการบริหารจัดการ	4.51	.501	มากที่สุด
ด้านความเข้มแข็งของชุมชน	4.53	.505	มากที่สุด
รวม	4.50	.509	มากที่สุด

จากตารางที่ 1 พบว่า ปัจจัยการเสริมพลังอำนาจแก่แรงงานนอกระบบสูงอายุต่อการส่งเสริมการมีรายได้และการมีงานทำขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดอ่างทอง ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.50$, S.D. = .509) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน

พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ด้านความเข้มแข็งของชุมชน ($\bar{X} = 4.53$, S.D. = .505) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ด้านแรงจูงใจของผู้สูงอายุ ($\bar{X} = 4.47$, S.D. = .519)

ตารางที่ 2 ภาพรวมค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานสภาพการเสริมพลังอำนาจแก่แรงงานนอกระบบสูงอายุต่อการส่งเสริมการมีรายได้และการมีงานทำขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดอ่างทอง

สภาพการเสริมพลังอำนาจแก่แรงงานนอกระบบสูงอายุ ต่อการส่งเสริมการมีรายได้และการมีงานทำ	ระดับการเสริมพลังอำนาจ		
	$\bar{X}$	S.D.	การแปลผล
ด้านการเสริมสร้าง	4.02	.746	มาก
ด้านการอำนวยความสะดวก	4.01	.744	มาก
ด้านการสนับสนุน	3.96	.744	มาก
ด้านการให้ความร่วมมือ	3.95	.771	มาก
รวม	3.99	.751	มาก

จากตารางที่ 2 พบว่า สภาพการเสริมพลังอำนาจแก่แรงงานนอกระบบสูงอายุต่อการส่งเสริมการมีรายได้และการมีงานทำขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดอ่างทอง ภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.99$, S.D. = .751) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ด้านการเสริมสร้าง ($\bar{X} = 4.02$, S.D. = .746) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ด้านการให้ความร่วมมือ ($\bar{X} = 3.95$, S.D. = .771)

การศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการเสริมพลังอำนาจแก่แรงงานนอกระบบสูงอายุต่อการส่งเสริมการมีรายได้และการมีงานทำของ

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดอ่างทอง เป็นการวิเคราะห์ถดถอยพหุแบบปกติต้องมีการทดสอบความเป็นอิสระต่อกันของตัวแปรอิสระตัวแปรอิสระแต่ละตัวต้องเป็นอิสระจากกันและกัน ต้องไม่มีค่าความสัมพันธ์กันสูงเกิน .80 ผู้วิจัยได้นำตัวแปรอิสระทั้งหมดไปทดสอบความสัมพันธ์กันเอง พบว่า ค่าสัมประสิทธิ์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระ ได้แก่ แรงจูงใจของผู้สูงอายุ ภาวะผู้นำของผู้บริหาร การบริหารจัดการ และความเข้มแข็งของชุมชน พบว่า ไม่มีตัวแปรใดเลยที่มีค่าความสัมพันธ์เกิน .80 จึงสามารถนำตัวแปรอิสระทั้งหมดไปวิเคราะห์ตัวแปรตามได้

ตารางที่ 3 ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเสริมพลังอำนาจแก่แรงงานนอกระบบสูงอายุดต่อการส่งเสริมการมีรายได้และการมีงานทำขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดอ่างทอง

ปัจจัย	B	S.E.	Beta	Sig.t
แรงจูงใจของผู้สูงอายุ	1.820	.328	.297	.000
ภาวะผู้นำของผู้บริหาร	1.816	.337	.292	.000
การบริหารจัดการ	.500	.356	.084	.123
ความเข้มแข็งชุมชน	.619	.312	.094	.048
ค่าคงที่	-28.184	6.864		

$R^2 = .416$, SEE = 8.614, F = 70.220, Sig of F = .000

จากตารางที่ 3 ผลจากการวิเคราะห์ พบว่า แรงจูงใจของผู้สูงอายุ ภาวะผู้นำของผู้บริหาร และความเข้มแข็งชุมชน สามารถอธิบายการผันแปรของการเสริมพลังอำนาจแก่แรงงานนอกระบบสูงอายุดต่อการส่งเสริมการมีรายได้และการมีงานทำขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดอ่างทอง ได้ระดับปานกลาง (ร้อยละ 41.6)

วัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 3 เพื่อพัฒนารูปแบบการเสริมพลังอำนาจของแรงงานนอกระบบสูงอายุดต่อการส่งเสริมการมีรายได้และการมีงานทำขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดอ่างทอง พบว่า

การพัฒนารูปแบบการเสริมพลังอำนาจแก่แรงงานนอกระบบสูงอายุดต่อการส่งเสริมการมีรายได้และการมีงานทำขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดอ่างทอง ผู้วิจัยนำผลการวิจัยจากแบบสอบถาม มาพัฒนาและใช้เทคนิคการสนทนากลุ่ม ผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหรือนักพัฒนาชุมชนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น อำเภอละ 2 คน 7 อำเภอ รวม 14 คน เพื่อพัฒนารูปแบบการเสริมพลังอำนาจแก่แรงงานนอกระบบสูงอายุดต่อการส่งเสริมการมีรายได้และการมีงานทำขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ได้ผลการวิจัยตามภาพที่ 2

ภาพที่ 2 รูปแบบการเสริมพลังอำนาจแก่แรงงานนอกระบบสูงอายุดต่อการส่งเสริมการมีรายได้และการมีงานทำขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดอ่างทอง (EFSC)

รูปแบบการเสริมพลังอำนาจแก่แรงงานนอกระบบสูงอายุดต่อการส่งเสริมการมีรายได้และการมีงานทำขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดอ่างทอง (EFSC) ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ และ 4 ปัจจัยแห่งความสำเร็จ

องค์ประกอบของรูปแบบการเสริมพลังอำนาจแก่แรงงานนอกระบบสูงอายุดต่อการส่งเสริมการมีรายได้และการมีงานทำของ

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มี 4 องค์ประกอบ ดังนี้

1. การเสริมสร้าง (Enabling) หมายถึง การสร้างแรงจูงใจให้แก่แรงงานนอกระบบสูงอายุดให้เห็นถึงคุณค่าของตน มีความเชื่อมั่นในตนเอง และเชื่อมั่นในความสามารถในการเรียนรู้สิ่งใหม่เพื่อใช้ในการดำรงชีวิตการทำงานหรือการหารายได้ การเสริมสร้างสามารถดำเนินการในหลายลักษณะ เช่น กิจกรรมส่งเสริมสุขภาพ

ทางจิตใจ กิจกรรมส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างผู้สูงอายุ กิจกรรมจิตอาสา กิจกรรมการถ่ายทอดภูมิปัญญา กิจกรรมกีฬาและนันทนาการ เป็นต้น

2. การอำนวยความสะดวก (Facilitating) หมายถึง การที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้ข้อมูลที่จำเป็นและเพียงพอเพื่อใช้ในการหารายได้หรือการมีงานทำของแรงงานนอกระบบสูงอายุ การอำนวยความสะดวกสามารถดำเนินการได้ในหลายลักษณะ เช่น การอำนวยความสะดวก การที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้ข้อมูลที่จำเป็นและเพียงพอเพื่อใช้ในการหารายได้หรือการมีงานทำของแรงงานนอกระบบสูงอายุ การอำนวยความสะดวกสามารถดำเนินการได้ในหลายลักษณะ เช่น การจัดตั้งโรงเรียนหรือชมรมผู้สูงอายุ การประสานงานกับหน่วยงานหรือสถานประกอบต่าง ๆ เกี่ยวกับการจ้างงานผู้สูงอายุ การจัดหาแหล่งเงินทุนจากหน่วยงานต่าง ๆ เพื่อการประกอบอาชีพแก่ผู้สูงอายุ การอำนวยความสะดวกให้ผู้สูงอายุเข้าถึงสิทธิหรือสวัสดิการที่หน่วยงานต่าง ๆ จัดให้บริการแก่ผู้สูงอายุ เป็นต้น

3. การสนับสนุน (Supporting) หมายถึง การที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นส่งเสริมสนับสนุนแรงงานนอกระบบสูงอายุให้มีความสามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ รวมทั้งสนับสนุนให้กำลังใจในการทำงาน การสนับสนุนสามารถดำเนินการได้ในหลายลักษณะ เช่น การให้คำปรึกษาและช่วยเหลือเกี่ยวกับการประกอบอาชีพ การอบรมความรู้ และทักษะที่จำเป็นต่ออาชีพหลักและอาชีพเสริม การสนับสนุนการรวมกลุ่มอาชีพผู้สูงอายุ การศึกษาดูงาน เป็นต้น

4. การให้ความร่วมมือ (Collaborating) หมายถึง การที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเปิดโอกาสให้แรงงานนอกระบบสูงอายุได้กำหนดความต้องการ และแนวทางการในการหารายได้หรือการมีงานทำโดยใช้หลักการมีส่วนร่วมในการกำหนดเป้าหมาย และให้ความร่วมมือกับแรงงานนอกระบบสูงอายุ การดำเนินงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถดำเนินการได้ในหลายลักษณะ เช่น การส่งเสริมให้ผู้สูงอายุกำหนดความต้องการในการพัฒนาอาชีพ การจัดหาทรัพยากรที่จำเป็นในการประกอบอาชีพให้แก่ผู้สูงอายุ การจัดหาสถานที่จำหน่ายผลิตภัณฑ์และช่องทางการตลาดแก่กลุ่มอาชีพผู้สูงอายุ เป็นต้น

ปัจจัยแห่งความสำเร็จของการเสริมพลังอำนาจแก่แรงงานนอกระบบสูงอายุต่อการส่งเสริมการมีรายได้และการมีงานทำขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มี 4 ปัจจัย ดังนี้

1. แรงจูงใจ หมายถึง การที่แรงงานนอกระบบสูงอายุมีความรู้สึกว่าจะสามารถทำกิจกรรมต่าง ๆ ได้ด้วยตนเอง มีความกระตือรือร้น มีความเต็มใจในการมีงานทำและการมีรายได้เสริม เห็นว่าการทำงานทำให้มีสุขภาพแข็งแรง และการทำงานทำให้เกิดความภูมิใจในตนเอง

2. ภาวะผู้นำ หมายถึง ความสามารถในการปฏิบัติงานของผู้นำในการพยายามใช้อิทธิพลของตนกระตุ้น ชี้นำ ผลักดันให้แรงงานนอกระบบสูงอายุมีความกระตือรือร้นในการทำงานหรือการสร้างรายได้เสริม ทั้งนี้ผู้นำต้องมีวิสัยทัศน์ สร้างทัศนคติที่ดีในการทำงานแก่ผู้ปฏิบัติงานเกี่ยวกับการพัฒนาแรงงานนอกระบบสูงอายุ และต้องกำกับ ติดตาม และประเมินผลการปฏิบัติงานเกี่ยวกับการพัฒนาแรงงานนอกระบบสูงอายุอยู่เสมอ

3. การบริหารจัดการ หมายถึง กระบวนการเสริมพลังอำนาจให้แก่แรงงานนอกระบบสูงอายุที่ดำเนินการโดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ทั้งนี้องค์กรต้องมีกำหนดแผนงานที่เกี่ยวกับการพัฒนาแรงงานนอกระบบผู้สูงอายุ ต้องมีบุคลากรที่มีความรู้และทักษะในการพัฒนาแรงงานนอกระบบสูงอายุ มีงบประมาณและทรัพยากรในการพัฒนาแรงงานนอกระบบสูงอายุที่เพียงพอ และมีเครือข่ายความร่วมมือในการพัฒนา

4. ความเข้มแข็งของชุมชน หมายถึง ชุมชนที่สมาชิกในชุมชนร่วมกัน ช่วยเหลือเกื้อกูล แก้ไขปัญหาของชุมชนและจัดการชุมชนอย่างเป็นระบบด้วยทุนทางสังคมและทรัพยากรที่ตนมีอยู่มาเป็นฐานของการพัฒนาและแก้ไขปัญหาด้วยตนเองได้ โดยมีผู้นำชุมชนที่สามารถจูงใจและประสานความร่วมมือกับสมาชิกในชุมชน

สรุปและอภิปรายผล

ผลการวิจัยจากการสัมภาษณ์เชิงลึก พบว่า การเสริมพลังอำนาจแก่แรงงานนอกระบบสูงอายุ ส่วนใหญ่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ส่งเสริมการฝึกอบรมอาชีพเพื่อเพิ่มทักษะความรู้ใหม่เกี่ยวกับการทำงาน การสนับสนุนเงินทุนและวัสดุอุปกรณ์สำหรับประกอบอาชีพ การส่งเสริมอาชีพเสริมที่เป็นการเพิ่มรายได้ การส่งเสริมการรวมกลุ่มอาชีพแก่ผู้สูงอายุ และจัดหาช่องทางการตลาดให้แก่กลุ่มอาชีพ แสดงให้เห็นว่าองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดอ่างทอง ให้ความสำคัญต่อการเพิ่มทักษะการทำงานให้แก่แรงงานนอกระบบสูงอายุ รวมทั้งส่งเสริมให้แรงงานนอกระบบสูงอายุรู้จักการปรับตัวในสภาวะการณ์ที่มีการเปลี่ยนแปลง เพื่อช่วยให้ลดภาระการพึ่งพิงสวัสดิการจากภาครัฐ และสร้างคุณค่าให้แก่แรงงานนอกระบบสูงอายุ สอดคล้องกับการศึกษาของ กรมการจัดหางาน (2556) ศึกษาเรื่อง บทบาทในการส่งเสริมการมีงานทำสำหรับผู้สูงอายุขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พบว่า ปัจจุบันองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกว่าร้อยละ 70 มีบทบาทในการส่งเสริมการมีงานทำสำหรับผู้สูงอายุ โดยเป็นกิจกรรม สนับสนุนการตั้งกลุ่มอาชีพมากที่สุด รองลงมาคือ การสนับสนุนเงินทุนให้ผู้ประกอบอาชีพอิสระ และการศึกษาของ ภูซังค์ เสนาบุษ และธนาชัย สุนทรอนันตชัย (2561) ศึกษาเรื่อง การพัฒนาระบบสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุที่เป็นแรงงานนอกระบบเพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางสังคม เสนอว่าต้องจัดให้มีระบบการส่งเสริมอาชีพ

ในประเด็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสร้างแรงจูงใจส่วนใหญ่เริ่มจากการรวมกลุ่มแรงงานนอกระบบสูงอายุ หรือจัดตั้งชมรมผู้สูงอายุ หรือโรงเรียนผู้สูงอายุแล้วจึงจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมการมีรายได้และการมีงานทำ โดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสนับสนุน หรืออำนวยความสะดวกสิ่งต่าง ๆ สอดคล้องกับทฤษฎีกิจกรรม (Activity Theory) ได้อธิบายถึงสถานภาพทางสังคมของผู้สูงอายุ กล่าวคือ เมื่อบุคคลมีอายุมากขึ้น สถานภาพ และบทบาททางสังคมจะลดลง แต่บุคคลยังมีความต้องการทางสังคม ต้องการที่จะเข้าร่วมกิจกรรมเพื่อความสุขและการมีชีวิตที่ดี เช่นเดียวกับวัยอื่น ดังนั้นการมีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชนจะสร้างความสุข ความภาคภูมิใจในตนเอง และมีความพอใจในชีวิต ทำให้มีความรู้สึกว่ามีส่วนร่วมในสังคมและมีคุณค่า (ธนยศ สุมาลย์โรจน์ และชานานมูอิบะตุตดิน นอจิ สุไซ, 2558) และสอดคล้องกับการศึกษาของ อรรถา ธรรมาธิกุล (2559) ศึกษาเรื่อง การพัฒนาแบบการเสริมสร้างพลังอำนาจผู้สูงอายุเพื่อพัฒนาชุมชนพบว่าสภาพปัจจุบันของชมรมผู้สูงอายุมีความต้องการจำเป็นในการเสริมสร้างพลังอำนาจในด้านสภาพแวดล้อมชมรมและด้านการส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพสมาชิกผู้สูงอายุ แต่อย่างไรก็ตามยังประสบปัญหาการเสริมพลังอำนาจ พบว่า ผู้สูงอายุบางส่วนมีสุขภาพไม่แข็งแรงจึงเป็นอุปสรรคในการเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

ผลการวิจัยเชิงปริมาณสภาพการเสริมพลังอำนาจแก่แรงงานนอกระบบสูงอายุต่อการส่งเสริมการมีรายได้และการมีงานทำขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดอ่างทอง ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ด้านการเสริมสร้าง รองลงมาคือด้านการอำนวยความสะดวก ด้านการสนับสนุน และด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ด้านการให้ความร่วมมือ แสดงให้เห็นว่าองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดอ่างทองให้ความสำคัญต่อแรงงานนอกระบบสูงอายุ โดยเห็นว่าผู้สูงอายุเป็นทรัพยากรที่มีค่าและมีความกระตือรือร้น สามารถแก้ไขปัญหาของตนเองได้ และยังสามารถมีส่วนร่วมกับสังคมได้ (Yumei Dong & Hua Dong, 2022) สอดคล้องกับการศึกษาของ ภรณ์พิง อริยะ และคณะ (2559) ศึกษาเรื่อง การพัฒนาศักยภาพด้านอาชีพของผู้สูงอายุเพื่อลดการพึ่งพาสังคม การพัฒนาอาชีพของกลุ่มอาชีพผู้สูงอายุ มี 4 แนวทาง คือ การพัฒนาการตลาด การอบรมอาชีพ การสนับสนุนเงินทุนประกอบอาชีพ และการพัฒนารูปแบบของสินค้าและบรรจุภัณฑ์ และพิรรรยาห์ พูลเกิด และคณะ (2567) ศึกษาเรื่อง การส่งเสริมอาชีพและสร้างรายได้ให้แก่ผู้สูงอายุในเขตโซนกลุ่มกรุงเทพเหนือ กรุงเทพมหานคร กรุงเทพมหานครได้ให้ความสำคัญกับผลกระทบต่อความเป็นอยู่ของผู้สูงอายุที่เพิ่มขึ้น จึงมีการจัดโครงการส่งเสริมอาชีพฯ ตามชุมชนต่าง ๆ เพื่อให้ผู้สูงอายุมีโอกาสในการสร้างอาชีพ

สร้างรายได้โดยมีการพัฒนาหลักสูตรการพัฒนาทักษะฝีมือผู้สูงอายุ ทั้งระยะสั้นและระยะยาว ได้ใช้กลไกความร่วมมือระหว่างภาครัฐและภาคเอกชนเพื่อผลักดันการจ้างงานผู้สูงอายุให้มากขึ้น

รูปแบบการเสริมพลังอำนาจแก่แรงงานนอกระบบสูงอายุต่อการส่งเสริมการมีรายได้และการมีงานทำขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดอ่างทอง (EFSC) เป็นองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยนี้ ซึ่งการเสริมพลังอำนาจเป็นการกระบวนการทางสังคมที่ช่วยให้แรงงานนอกระบบสูงอายุ ตระหนักในคุณค่าของตนเอง มีความเชื่อมั่นในตนเอง สามารถดำเนินงานและแก้ปัญหาต่าง ๆ ด้วยตนเอง จนสามารถมีรายได้หรือการมีงานทำส่งผลให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี สอดคล้องกับการศึกษาของ พายุ นาวาครู (2564) ศึกษาเรื่อง แนวทางการพัฒนาอาชีพสำหรับผู้สูงอายุของบ้านหนองบ่อ ตำบลหนองบ่อ อำเภอมืองอุบลราชธานี จังหวัดอุบลราชธานี พบว่าแนวทางในการพัฒนาอาชีพสำหรับผู้สูงอายุเริ่มจากการตระหนักว่าผู้สูงอายุเป็นผู้ที่มีคุณค่าของชุมชน หากผู้สูงอายุสามารถมีรายได้เป็นของตนเองที่เพียงพอต่อค่าใช้จ่ายในชีวิตประจำวันและค่าใช้จ่ายในการดูแลสุขภาพ ไม่ต้องพึ่งพารายได้จากลูกหลานและเบี้ยยังชีพจากภาครัฐแล้วทำให้มีศักดิ์ศรี เกิดความภาคภูมิใจในตนเอง โดยผู้สูงอายุส่วนใหญ่ต้องให้มีการรวมกลุ่มอาชีพต่าง ๆ ที่มีความเหมาะสมกับบริบทชุมชนของตนเองและให้มีความสอดคล้องกับสภาวะร่างกายของผู้สูงอายุด้วย รูปแบบการเสริมพลังอำนาจนี้แบ่งเป็น 4 ประกอบด้วย และ 4 ปัจจัย สำหรับองค์ประกอบ ได้แก่ การเสริมสร้าง การอำนวยความสะดวก การสนับสนุน และการให้ความร่วมมือ สอดคล้องกับแนวคิดของ สจ๊วต (Stewart, 1994) อธิบายถึงกระบวนการเสริมสร้างพลังอำนาจ ซึ่งสามารถประยุกต์ใช้กับแรงงานนอกระบบสูงอายุ ควรดำเนินการ 4 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) การเสริมสร้าง (Enabling) เป็นการเปิดโอกาสให้บุคคลได้แสดงความสามารถอย่างเต็มศักยภาพ สร้างเสริมการมีความเชื่อมั่นในตนเอง มีการเตรียมความพร้อมทั้งด้านความรู้และทักษะ รวมทั้งความสามารถในการจัดหาทรัพยากรที่จำเป็นและเพียงพอต่อการปฏิบัติบุคคล 2) การอำนวยความสะดวก (Facilitating) ต้องให้ข้อมูลที่จำเป็นและเพียงพอในการปฏิบัติงาน รวมทั้งจัดปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ ที่มาขัดขวางการปฏิบัติงานของบุคคล และส่งเสริมความมีอิสระในการปฏิบัติงาน 3) การให้ความร่วมมือ (Collaborating) การใช้หลักการบริหารแบบมีส่วนร่วมในการกำหนดเป้าหมายและให้ความร่วมมือกับบุคคล และ 4) การสนับสนุน (Supporting) การส่งเสริมสนับสนุนบุคคลให้มีความสามารถปฏิบัติงานได้อย่างอิสระ รวมทั้งสนับสนุนให้กำลังใจในกรณีทำงานไม่ประสบความสำเร็จหรือทำงานผิดพลาด

ปัจจัยแห่งความสำเร็จ 4 ปัจจัย ได้แก่ แรงจูงใจ ภาวะผู้นำ การบริหารจัดการ และความเข้มแข็งของชุมชน แรงจูงใจมีความสำคัญต่อการเสริมพลังอำนาจแก่แรงงานนอกระบบสูงอายุต่อการส่งเสริม

การมีรายได้และการมีงานทำ ถือว่าเป็นพลังงานผลักดัน กระตุ้น หรือเร้าความรู้สึกของแรงงานนอกระบบสูงอายุให้มีความสนใจ มีความเต็มใจเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ที่เสริมพลังอำนาจให้ต้องการ มีงานทำและการมีรายได้เสริม สอดคล้องกับการศึกษาของ ภาราพิง อริยะ และคณะ (2559) ศึกษาเรื่อง การพัฒนาศักยภาพด้านอาชีพ ของผู้สูงอายุเพื่อลดการพึ่งพาสังคม พบว่า ควรเสริมสร้างให้ผู้สูงอายุ มีทัศนคติเชิงบวกต่อการทำงาน ปัจจัย ภาวะผู้นำเป็นความสามารถ ในการปฏิบัติงานของผู้สูงอายุในการพยายามใช้อิทธิพลของตนเองกระตุ้น ชี้นำ ผลักดัน ให้แรงงานนอกระบบสูงอายุ มีความเต็มใจ และ กระตือรือร้นในการทำงานหรือการสร้างรายได้เสริม การที่ผู้บริหาร องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีภาวะผู้นำเกี่ยวกับเสริมพลังอำนาจ แรงงานนอกระบบสูงอายุถือว่าเป็นปัจจัยที่สำคัญ เพราะการมีภาวะ ผู้นำเป็นแรงของการใช้อำนาจ (power) ที่เป็นในแบบของการใช้อิทธิพล (influence) เพื่อการโน้มน้าว (persuasion) ให้ผู้อื่นเข้าใจ เหตุผลและเต็มใจร่วมกันทำงานเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ ขององค์กร ภาวะผู้นำในลักษณะนี้มีลักษณะเป็นการใช้ภาวะผู้นำ ในองค์กรเพื่อให้การปฏิบัติงานบรรลุผล และการใช้ภาวะผู้นำกับ แรงงานนอกระบบสูงอายุเพื่อให้เข้าร่วมกิจกรรมการเสริมพลัง อำนาจต่าง ๆ ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สอดคล้องกับ การศึกษาของ สุภาวดี เทียนธาดา และคณะ (2564) ศึกษาเรื่อง การพัฒนาแนวทางการส่งเสริมการสร้างรายได้ให้ตนเองของผู้สูงอายุ ในเขตพื้นที่ชายแดน จังหวัดพะเยา พบว่า แนวทางการส่งเสริม รายได้ให้ตนเองของผู้สูงอายุในพื้นที่ชายแดนจังหวัดพะเยาคือ ผู้นำชุมชนท้องถิ่นต้องมีจิตอาสา

ปัจจัยแห่งความสำเร็จในประเด็นปัจจัยการบริหารจัดการ เพราะกระบวนการเสริมพลังอำนาจให้แก่แรงงานนอกระบบสูงอายุ ที่ดำเนินการโดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องมีการนำทรัพยากร ต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นบุคลากร งบประมาณ และวัสดุอุปกรณ์ มาขับเคลื่อนกระบวนการบริหารจัดการ โดยมีจุดมุ่งหมายให้แรงงาน นอกระบบสูงอายุมีงานทำหรือมีรายได้เสริมอย่างยั่งยืน สอดคล้อง กับการศึกษาของ ภาราพิง อริยะ และคณะ (2559) ศึกษาเรื่อง การพัฒนาศักยภาพด้านอาชีพของผู้สูงอายุเพื่อลดการพึ่งพาสังคม ที่เสนอว่าองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ควรมีการวางแผนพัฒนาอาชีพ ให้กับกลุ่มอาชีพที่มีอยู่แล้วในชุมชนโดยการพัฒนาสินค้าที่เป็น นวัตกรรมควบคู่กับการท่องเที่ยว

นอกจากปัจจัยด้านการบริหารจัดการขององค์กรปกครอง ส่วนท้องถิ่นแล้ว ปัจจัยด้านความเข้มแข็งของชุมชนก็มีความสำคัญ เนื่องจากความเข้มแข็งของชุมชนเป็นการที่ชุมชนที่สมาชิกในชุมชน ร่วมกัน แก้ไขปัญหาของชุมชนและจัดการชุมชนอย่างเป็นระบบ ด้วยทุนทางสังคมและทรัพยากรที่ตนมีอยู่มาเป็นฐานของการพัฒนา และแก้ไขปัญหาด้วยตนเองได้ ซึ่งการมีงานทำและการสร้าง รายได้เสริมของแรงงานนอกระบบสูงอายุเป็นประเด็นสำคัญที่ชุมชน

ต้องเข้ามามีส่วนร่วม งานวิจัยหลายเรื่องได้สนับสนุนความคิดนี้ อาทิ การศึกษาของ ภูษงค์ เสนานุช และธนาชัย สุนทรอนันตชัย (2561) ศึกษาเรื่อง การพัฒนาระบบสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุที่เป็น แรงงานนอกระบบเพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางสังคม เสนอว่าควร มุ่งเน้นให้ผู้สูงอายุมีรายได้ มีเงินออม เข้าถึงบริการด้านสุขภาพ และ ได้รับการยอมรับจากคนในสังคม และให้ทุนส่วนทางสังคมในท้องถิ่น 4 องค์กรหลัก เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดสวัสดิการ ได้แก่ องค์กร ปกครองส่วนท้องถิ่น ภาคเอกชนหรือองค์กรพัฒนาเอกชน ชุมชน และครอบครัว โดยต้องจัดให้มีระบบการดำเนินงานที่เป็นระบบ และ การศึกษาของ สุภาวดี เทียนธาดา และคณะ (2564) ศึกษาเรื่อง การพัฒนาแนวทางการส่งเสริมการสร้างรายได้ให้ตนเองของผู้สูงอายุ ในเขตพื้นที่ชายแดน จังหวัดพะเยา โดยกระบวนการมีส่วนร่วม ของชุมชน มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาสภาพและปัญหาการสร้าง รายได้ของผู้สูงอายุในพื้นที่ชายแดนจังหวัดพะเยา 2) เพื่อพัฒนา แนวทางการส่งเสริมรายได้ให้ตนเองของผู้สูงอายุโดยใช้กระบวนการ มีส่วนร่วมของชุมชน ในเขตพื้นที่ชายแดนจังหวัดพะเยา และ 3) เพื่อประเมินแนวทางการส่งเสริมรายได้ให้ตนเองของผู้สูงอายุ ในเขตพื้นที่ชายแดนจังหวัดพะเยา ผลการวิจัยพบว่า แนวทาง การส่งเสริมรายได้ให้ตนเองของผู้สูงอายุในพื้นที่ชายแดนจังหวัด พะเยาต้องมีการมีส่วนร่วมของเครือข่ายกับชุมชน

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัย

1. การสร้างแรงจูงใจส่งผลต่อการจัดกิจกรรมการเสริม พลังอำนาจแก่แรงงานนอกระบบสูงอายุในการสร้างรายได้และ การมีงานทำ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรเริ่มจากการรวมกลุ่มกัน ในลักษณะชมรมผู้สูงอายุหรือโรงเรียนผู้สูงอายุ ซึ่งจะมามีกิจกรรมที่ พัฒนาสุขภาพทางด้านร่างกาย จิตใจ สังคม และสติปัญญา ส่งผล ให้เกิดแรงจูงใจในการเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ขององค์กรปกครอง ส่วนท้องถิ่น
2. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรส่งเสริมการจัดกิจกรรม เกี่ยวกับการสร้างความภูมิใจในตนเองแก่แรงงานนอกระบบสูงอายุ เช่น กิจกรรมจิตอาสา การเป็นวิทยากรถ่ายทอดภูมิปัญญา เป็นต้น
3. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรช่วยอำนวยความสะดวกให้แรงงานนอกระบบสูงอายุเข้าถึงสิทธิหรือสวัสดิการ ที่หน่วยงานต่าง ๆ ให้บริการแก่ผู้สูงอายุ
4. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรสนับสนุนการศึกษา ศึกษาดูงานสถานที่จริงเพื่อสร้างรายได้แก่แรงงานนอกระบบสูงอายุ
5. การพัฒนาอาชีพแก่แรงงานนอกระบบสูงอายุที่เป็น การผลิตผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรวางแผน การพัฒนาอาชีพที่มีผู้บริโภคหรืออุปโภค และต้องมีช่องทางการ จัดจำหน่ายที่หลากหลาย

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

ควรศึกษาการนำรูปแบบการเสริมพลังอำนาจของแรงงานนอกระบบสูงอายุต่อการส่งเสริมการมีรายได้และการมีงานทำขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดอ่างทอง ไปประยุกต์ใช้ในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต่าง ๆ เพื่อนำข้อมูลมาปรับปรุงรูปแบบฯ นี้ให้เกิดประสิทธิภาพมากขึ้น

กิตติกรรมประกาศ

ผู้วิจัยขอขอบคุณคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรม (สกสว.) และมหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา ที่ให้ทุนสนับสนุนการวิจัยประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2566

เอกสารอ้างอิง

- กรมการจัดหางาน. (2556). รายงานผลการวิจัยเรื่อง บทบาทในการส่งเสริมการมีงานทำสำหรับผู้สูงอายุขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น. กรุงเทพมหานคร: กรมการจัดหางาน.
- กรมกิจการผู้สูงอายุ. (2563). ยุทธศาสตร์กรมกิจการผู้สูงอายุ พ.ศ. 2560-2565. กรุงเทพมหานคร: กรมกิจการผู้สูงอายุ.
- ธนยศ สุมาลีโรจน์ และฮานามูบิยะตุดดิน นอจิ สุไสว. (2558). ผู้สูงอายุในโลกแห่งการทำงาน: มุมมองเชิงทฤษฎีทางกายจิตสังคม. วารสารปัญญาภิวัฒน์. 7(1): 242-254.
- เนตร์พัฒนา ยาวีราช. (2560). การจัดการสมัยใหม่ : Modern Management. กรุงเทพมหานคร: ตรีเพ็ล กรุ๊ป.
- พายุ นาวาคุระ. (2564). แนวทางการพัฒนาอาชีพสำหรับผู้สูงอายุของบ้านหนองบ่อ ตำบลหนองบ่อ อำเภอเมืองอุบลราชธานี จังหวัดอุบลราชธานี. มนุษยสังคมสาร (มสส.). 19(3): 21-42.
- พิรธรรยา พูลเกิด และคณะ. (2567). การส่งเสริมอาชีพและสร้างรายได้ให้แก่ผู้สูงอายุในเขตโซนกลุ่มกรุงเทพเหนือ กรุงเทพมหานคร. วารสารสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย. 7(1): 115-139.
- ภาราพิง อริยะ และคณะ. (2559). รายงานการวิจัยเรื่อง การพัฒนาศักยภาพด้านอาชีพของผู้สูงอายุเพื่อลดการพึ่งพาสังคม. สุราษฎร์ธานี: สำนักงานส่งเสริมและสนับสนุนวิชาการ 10.

ภูงค์ เสนานุช และธนาชัย สุนทรอนันตชัย. (2561). การพัฒนาระบบสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุที่เป็นแรงงานนอกระบบ เพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางสังคม. วารสารสังคมสงเคราะห์ศาสตร์. 26(1): 146-164.

วิเชียร วิทยอดม. (2554). การจัดการสมัยใหม่ Modern Management. กรุงเทพมหานคร: บริษัท ธนรัชการพิมพ์ จำกัด.

สำนักงานจังหวัดอ่างทอง. (2564). แผนพัฒนาจังหวัดอ่างทอง (พ.ศ. 2566-2570). อ่างทอง: สำนักงานจังหวัดอ่างทอง.

สำนักงานสถิติจังหวัดอ่างทอง. (2564). รายงานผลการสำรวจแรงงานนอกระบบ พ.ศ. 2564 จังหวัดอ่างทอง. อ่างทอง: สำนักงานสถิติจังหวัดอ่างทอง.

สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2563). การสำรวจแรงงานนอกระบบ พ.ศ. 2563. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานสถิติแห่งชาติ.

สุกัญญา มีสกุลทอง. (2566). องค์ประกอบของชุมชนเข้มแข็งในบริบทประเทศไทย. วารสารประชากรศาสตร์. 39(1): 70-90.

สุพจน์ ประไพเพชร และคณะ. (2566). ภาวะผู้นำ: แนวคิด ทฤษฎี และองค์ประกอบ. วารสารครุศาสตร์ปัญญา. 2(1): 59-73.

สุภาวดี เทียนธาดา และคณะ. (2564). การพัฒนาแนวทางการส่งเสริมการสร้างรายได้ให้ตนเองของผู้สูงอายุในเขตพื้นที่ชายแดน จังหวัดพะเยา โดยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน. วารสารนาคบุตรปริทรรศน์. 15(2): 211-221.

อรรครา ธรรมาธิกุล. (2558). การพัฒนารูปแบบการเสริมพลังอำนาจผู้สูงอายุเพื่อพัฒนาชุมชน. ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต, สาขาวิชาพัฒนศึกษา, มหาวิทยาลัยศิลปากร.

Stewart, A. M. (1994). Empowering People. London: Pitman.

Y. DONG AND H. DONG. Design Empowering Active Aging: A Resource Based Design Toolkit. International Journal of Human-Computer Interaction. [online]. Available : <https://bura.brunel.ac.uk/bitstream/2438/24121/5/FullText.pdf>. 2022.